

NOTE AUTOBIOGRAFICE

- Copilăria și anii de studiu –

V i c t o r L ă z ă r e s c u

- Copie după volumul cu același titlu –
- aflat în arhiva personală a autorului

Foto-Studio
Sân
N. BALCESCU și
R. DERGIDAN

vi a urmasilor sai. O alta mentiune despre ea dateaza din anul 1896, cand principala Batori, Esignosa, de neasa mai multe districte din nordul judetului Car...

Note biografice

I.

Ianuarie 1980...

Stând și meditând la trecutul familiei noastre prima imagine ce îmi apare este aceea a satului meu natal C ă p r i o a r a, sat situat pe valea Mureșului, de-a lungul șoselei Lipova – Deva, în partea de nord-vest a județului Caraș Severin (în prezent a jud.Arad), în imediata apropiere a Săvârșinului, fostă reședință regală, pe timpul regelui M i h a i.

Situat într-un triunghi de dealuri, tăiate în lung de văile “C ă p r i o r i ș c a” și “P e ș t i ș u l u i” și închise de albia Mureșului, comuna avea o poziție pitorească. Ceea ce încânta încă de la prima vedere era aleea de duzi care străjuiau șoseaua principal și a căror coronae ascundeau vederii – aidoma unor perdele – căsuțele sărăcăcioase din lemn acoperite cu șindrilă și împrejmuite cu garduri de nuiele.

Comuna era mică, să tot fi avut în jur de 200 case, care se înșiruiău la poalele dealului pe o lungime de mai bine de doi kilometric. Doar în centrul comunei, în jurul bisericii, al cărui turn se profila pe un fundal de stânci, se întretăiau încă două străduțe pe care se puteau vedea case mai arătoase, între care trona reședința administratorului “Domeniului Căprioara” cu cei cinci castani mari dinspre stradă care o umbreau. Tot pe aceasta stradă se mai afla și c a s a n o a s t r ă, prăvălia lui “Grim” precum și sediul notariatului.

Documentele vremii îi atestă existența încă din anul 1337, când comuna se afla în stăpânirea familiei C s a n a d și a urmașilor săi. O altămențiune despre ea datează din jurul anului 1596, când principele B a t o r i Z s i g m o n d donează mai multe districte din nordul județului Caraș¹ unui oarecare I o z s i k a

I s t f a n, printre care Valea Mare, Groși, Tela, Bacamezău, Bulci, Ostrov, Piertes/Birchiș/ precum și “..C ă p r i o a r a cu teritoriile ce-i aparțineau și anume: C ă p r i o r i ș c a, B i r e e ș t i, P e ș t i ș u l d e j o s, precum și P e ș t i ș u l d e s u s”, denumiri care indică și astăzi numele unor văi, dealuri, păduri sau terenuri agricole.

După ce un timp Căprioara a aparținut domeniului “erarial” / al statului /, unde plutele de sare iernau, ea a fost donată printr-un act nobiliar bancherului budapestan Wodianer Samuel și celor trei fii ai săi: Moritz, Adalbert și Karolina, aceștia având dreptul de aici înainte de a purta alături de numele lor pe acel “ d e C ă p r i o a r a”.²

Bancherul budapestan însă nu și-a stabilit domiciliul în Căprioara. Tot ceea ce se cunoaște despre el e faptul că aspirând la un mandate de deputat în parlamentul revoluționar din furtunosul an 1848, și-a pus candidatură în circumscripția electoral Făget – de care aparținea și Căprioara. Cu această ocazie, după cum relatează un alegător cărturar din această circumscripție, pentru a reuși în alegeri proaspătul înnobilitat”...ținut un prânz politic la care a fost invitat viceșpanul comitatului Caraș / subprefectul / cu toate notabilitățile timpului: preoți, învățători și mult popor. Convingându-se însă că poporul nu-l va vota, oferi sume mari unor personalități și de asemenea 2000 fl. și diurna sa de deputat pe 3 ani pentru o fundație românească, dar, continuă autorul manuscrisului: “...socotind însă noi că mai mare degradare națională nu ar putea fi decât un drept așa frumos și scump ca reprezentarea poporului la întâia sa dobândire a o vinde pentru dobânda Iudei, care prețui pe Cristos cu 30 arginți, ne-am ținut statornicia, dreptul nostrum a-l da numai r o m â n u l u i, măcar și celui mai slab, însă r o m â n”. Și astfel bancherul și “domnul de pământ” evreul W o d i a n e r S a m u e l de C ă p r i o a r a, fu învins în alegeri de românul D i o n i s i e C i o l o c a ș, calfă de măcelar / omul lui Murgu /.³

2/ - La data când m-am născut 1/14 martie 1909, domeniul Căprioara aparținea grofului Nemeș, care l-a primit ca zestre, în urma căsătoriei sale cu

K a r o l i n a W o d j a n e r, și cuprindea toate pădurile și pășunile de pe raza comunei, vânatul și pescuitul precum și o bună parte din puținul teren agricol pe care această comună săracăcioasă îl posedea.

Proprietarul lui, groful N e m e ș, însă nu a locuit niciodată pe domeniul său, lăsându-l în seama administratorilor săi care îi trimiteau anual venitele în Italia, unde își avea reședința.

Dar cum pe lume nimic nu e veșnic, nici domeniul grofului Nemeș nu avea să mai dureze mult, el fiind expropriat în întregime odată cu unirea Transilvaniei cu Vechiul Regat. În urma reformei agrare, pe terenul agricol au fost împroprietăriți țărani, iar pădurile și pășunile au trecut în proprietatea comunei, împrejurare ce a adus după sine o înflorire și o bunăstare generală a locuitorilor. În locul caselor de lemn s-au ridicat în curând case din cărămidă, spațioase, acoperite cu țiglă și împrejmuite cu garduri de piatră tencuite, care au schimbat complet aspectul din trecut al comunei.

3/ - De la intrarea în comună, pe partea stângă, a treia casă era c a s a n o a s t r ă.

De la casa veche în care m-am născut, o casă de lemn acoperită cu șindrilă, compusă din două camera despărțite de o bucătărie îmi amintesc foarte vag. Casa a fost construită de bunicul meu P e t r u L ă z ă r e s c u, preot în această comună din anul 1850, căruia noi nepoții îi ziceam “T a t a – M o ș u”. Era un om de înălțime mijlocie, slab, cu o barbă mare albă și cu plete lungi ce-i cădeau pe umeri. Avea o vitalitate extraordinară. La 80 ani era încă în plină vigoare participând la muncile agricole și gospodărești.

În anul 1913, tata a construit pe locul casei vechi o casă nouă, spațioasă cu fundație de piatră și ziduri de cărămidă, acoperită de țiglă. Casa avea trei camera spre stradă, un hol mare, care era întrebuințat de cameră de zi și în care stăruia mirosul de busuioc și de patrafir; o bucătărie precum și o cameră d alimente, un fel de semi-pivniță, în care te coborai pe trei trepte și în care pe lângă alimente se păstrau și butoaiele cu rachiu.

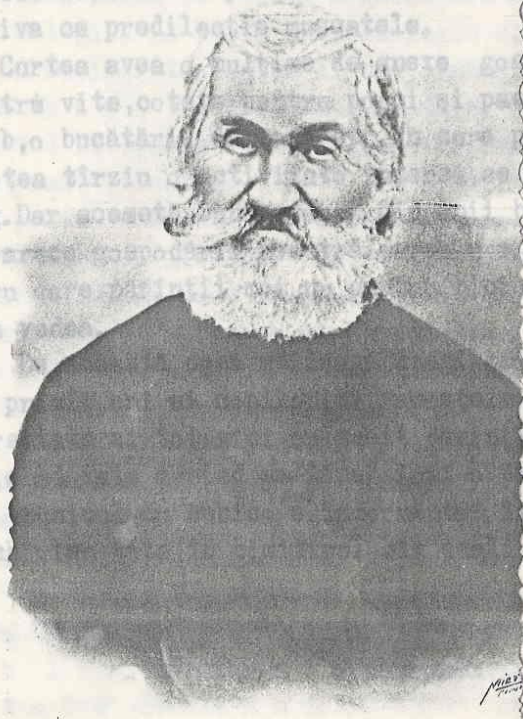

In spre strada gradina era imprejuita de un gard de piatra. Atit casa cit si gardul erau zugravite in alb, date cu var /. Aceasta culoare de un alb stralucitor caracteriza casa noastra.

In fata casei, spre strada, aveau doua gradinite cu flori, pline de trandafiri, garoafe multicolore si muscate si denumirea una in curte in fata intrarii, in care dominau "petuniile" imprejuite de tufe de liliac. Florile erau pasiunea mamei, pasiune care nu a parait-o nici la ea noi batrinese cind cultiva cu predilectie.

Curtea avea multe gradinite gospodaresti - gradini pentru vite, ote, si paveri, bamburi pentru porumb, o bucatarie cu oala din var si pina noaptea tirziu. Mama era o denota buna stare si beausg. Dar, caceset, era doar aparenta de curtea gospodaresti grevata de datori pentru vasa, vin, sau dupa cum se va face.

petrecut p... din anul de liceu... si univ... si mai pina in a... anul 1944... casa la casa... gradina si bice-ricii vad...

Preot: Petru Lăzărescu
Tata-Moșu

1/- Cosma Caprișara inițial a aparținut județului Caraș. In urma reformelor administrative de pe parcursul timpului ea a aparținut jud. Caraș-Severin, apoi Severin iar in prezent e integrată jud. Arad.

2/- Pesty Frigyes, Krassó Vármegye története, Vol. II, I-4, Budapest 1894, pag. 246

Înspre stradă grădina era împrejmuită pe un gard de piatră. Atât casa cât și gardul erau zugrăvite în alb / date cu var /. Această culoare de un alb strălucitor caracteriza casa noastră.

În fața casei, spre stradă, aveam două grădinițe cu flori, pline de trandafiri, garoafe multicolore și mușcate și de asemenea una în curte în fața intrării, în care dominau “petuniile” împrejmuite cu tufe de liliac. Florile erau pasiunea mamei, pasiune care nu părăsit-o nici la adânci bătrâneți când cultiva cu predilecție mușcatele.

Curtea avea o mulțime d anexe gospodărești – grajduri pentru vite, cotețe pentru porci și paseri, hambare pentru porumb, o bucătărie de vară etc. în care pulsa din zori și până noaptea târziu o activitate intensă, ce denota bună stare și belșug. Dar această stare din anii buni, era doar aparentă deoarece gospodăria noastră mereu era grevată de datorii pentru care părinții mei nu purtau nici o vină, așa după cum se va vedea.

De această casă mă leagă dragi amintiri. În ea mi-am petrecut primii ani ai copilăriei, vacanțele din anii de liceu și universitate și tot aici au trăit părinții mei până în anul 1944, când tata murind am luat-o pe mama la mine.

Bunicul cu bunica sunt înmormântați în grădina bisericii vechi, iar tata în cimitirul din deal.

1/ - Comuna C ă p r i o a r a inițial a aparținut județului C a r a ș. În urma reformelor administrative de pe parcursul timpului ea a aparținut jud.Caraș-Severin, apoi Severin iar î prezent e integrată jud.Arad.

2/ - Pesty Frigyes, Krasso Vármegye története, Vol.II, partea I, Budapesta 1884, pag.246

II.

1/ - Locul de origine a familiei noastre dinspre tată e comuna S i n t e ș t i din fostul județ Caraș-Severin, acum județul Timiș, de pe valea Begheiului. 1/ Bunicul P e t r u L ă z ă r e s c u, - “Tata-Mosu” – se trăgea dintr-o familie de țărani. Studiile secundare, probabil clasele inferioare, le-a făcut la liceul maghiar din Bekes-Csaba, iar studiile teologice la Institutul Teologic din Arad. După absolvirea cursurilor teologice s-a căsătorit cu E c a t e r i n a P o p o v i c i, fiica preotului din Căprioara, căreia bunicul îi spunea “Catița”. După doi ani, cât a funcționat ca preot în comuna V i r i ș m o r t, în anul 1850 e ales ca preot în comuna Căprioara, în locul socrului său care a optat pentru o altă parohie, și unde a servit la altar până în anul 1920. A fost înmormântat în grădina bisericii vechi alături de soția sa și de una din fiicele sale. Pe crucea de piatră, care îi străjuiește la căpătâi, se mai poate descifra următoarea inscripțiune : “A i c i î ș i d o a r m e s o m n u l d e v e c i p r e o t u l P e t r u L ă z ă r e s c u, răposat la 11 decembrie 1920, în etate de 91 ani, servind la altarul domnului în această comună 70 ani, soția sa Ecaterina născ. Popovici, răposată la 21 februarie 1899, în etate de 64 ani și fiica lor Antonia, răposată la 6 august 1882, în etate de 14 ani.

Din căsătoria bunicului cu Ecaterina Popovici au rezultat mai mulți copii dintre care au rămas în viața cinci fete și un băiat, și anume: Ana, căs. Cu Iosif Mursa, învățător în Căprioara; Iuliana / Iuli/ căs.cu Ignat Bugarin, învățător în comuna Birchiș, jud.Caraș Severin; Silvia, căs. cu Ilie Moț, preot în Chesinț, jud.Timiș; Lucreția căs. cu Atanasie Schelejia, măestru cojocar în Lipova, apoi în Căprioara; Leontina, căs. cu Iosif Bencheș, funcționar administrative în Vîrșeț.

mai apoi în Lipova; și I u l i u, preot în Căprioara.

2/- Tata s-a născut la data de 3 Martie 1878. Scoala primară a urmat-o în comuna natală, unde l-a avut de învățător pe cumnatul său Iosif Mursa, iar gimnaziul, cursul inferior la Arad, iar clasa V-a și a VI-a la liceul românesc "Andrei Saguna" din Brașov /1895-1897/. Greutățile material ale bunicului îl obligă să urmeze în toamna anului 1897 Institutul teologic din Arad pe care îl absolvă în anul 1890. Anul următor ocupă pentru un scurt timp, /sept. 18980 – dec. 1891/ postul de învățător în comuna Ostrov, ca în 1901 să fie ales preot "capela" în comuna Căprioara, unde a funcționat până la încetarea sa din viață în 1944.

Când tata s-a născut, bunicul împlinea vârsta de 50 ani. La această dată o parte din surorile sale erau căsătorite. Cu creșterea, educarea, școlarizarea și înzestrarea lor a fost nevoie de mari eforturi financiare, la care s-au mai adăugat și cheltuielile cu studiile liceale a tatei.

Așa se explică că atunci când tata și-a terminat studiile teologice, gospodăria bunicului era grevată cu fel de fel de datorii, cărora, la vârsta lui înaintată de 70 de ani, cu greu le mai putea face față. În plus mai avea o fică necăsătorită – pe mătușa Leontina – care de asemenea trebuia înzestrată.

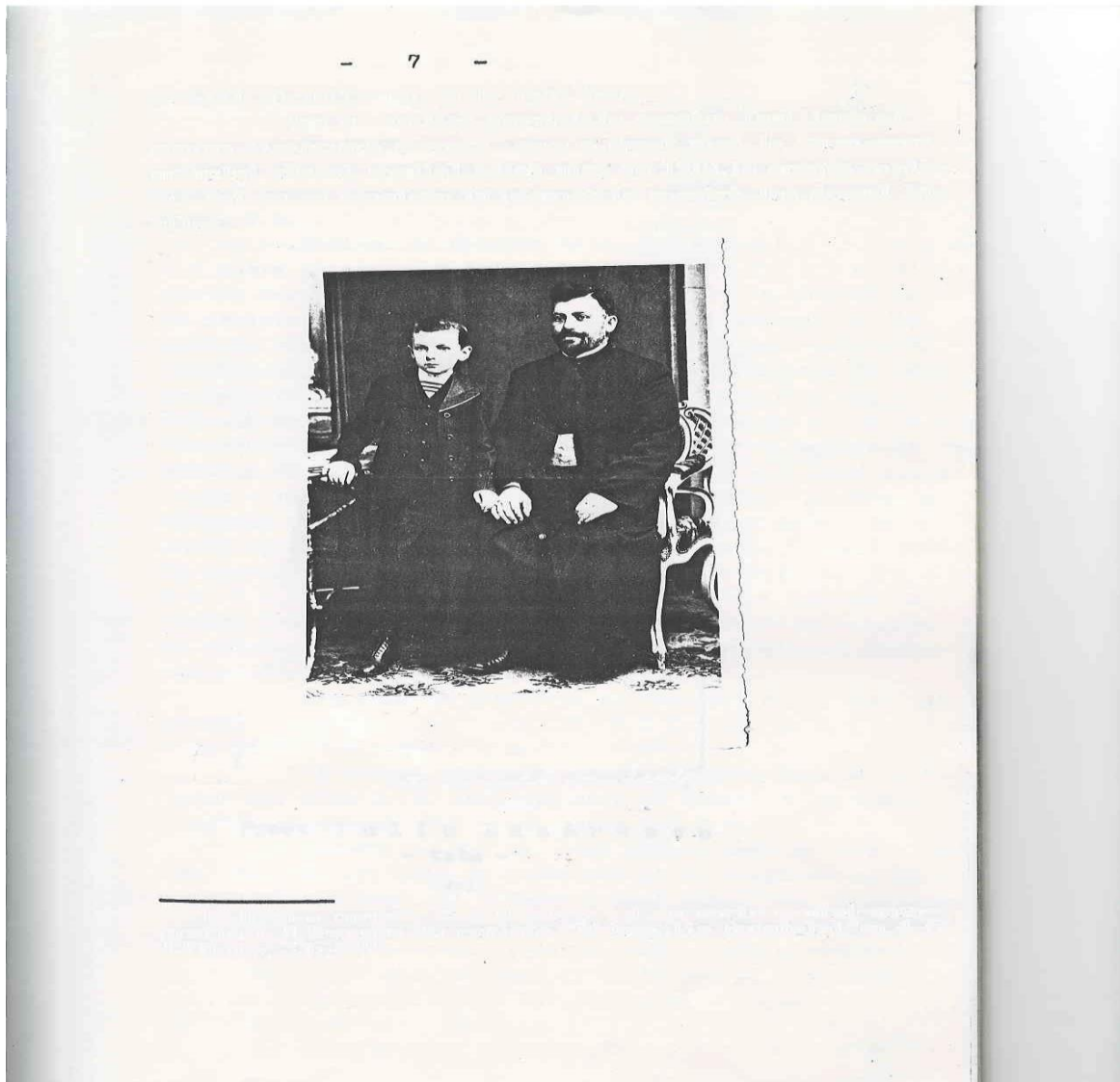
Interesele familiei cereau ca tata – care în baza certificatului de absolvire a Institutului teologic, era îndrituit să aspire la o parohie de clasa II-a, deci mai bună – sa fie preot "capelan" alături de bunicul în comuna Căprioara, care era o parohie de clasa III- a, cu venite mai mici și cu o "sesie parohială" incompletă, pentru a ajuta la plata datoriilor existente și a contribui la înzestrarea sorei sale Leontina.

Nu fără strângere de inimă a acceptat acest sacrificiu pentru familie, după ce un an a ezitat, timp în care a ocupat postul de învățător confesional în comuna Ostrov.

Acasă însă datoriile existente în loc să scadă sporeau mereu din cauza unor cumnați, care profitând de credulitatea bunicului, îi cereau să le gireze împrumuturi la bănci, împrumuturi care însă nu le mai achitau, fiind astfel nevoiți

părinții mei să le facă față.

Așa se explică greutățile noastre familiale și starea financiară precară, care a durat până la terminarea primului război mondial, adică până în 1918. În aceste condiții tot ce se agonisea în gospodăria noastră lua drumul băncilor.

1/- Despre comuna Sintești a scris o mini-monografie I.B.Mureșan în revista "Mitropolia Banatului" no.4-6/1980 pag. 335-349

III.

Si mama Olimpiia Dragomir era de originea tot de pe valea Beghinei, din comuna Marginea, din fostul judet Carag-Severin, iar dupa mama din comuna Sighet.

Unicul ei dintr-o tata, Clement Dragomir, era nepotul preotului Ion Dragomir din comuna Marginea, care a functionat ca preot in aceasta comuna incepind din anul 1854. Intre anii 1858-1883 functioneaza ca profesor profesional si ort. roman in comuna Marginea. Era ortodox. Fiul sau - tatal mamei si bunicul meu, Ion Dragomir a continuat traditia de invatator. Studiile primare - 2 clase gimnaziale - pe care le-a absolvit la stat din Deva, iar ultimile clase de preparatie le-a absolvit pe care o termina in anul 1880. Este invatator, in anul 1880, in comuna Marginea si apoi in comuna Berleu. Este un om cu o familie de tarani fructificand in comuna Marginea o scoala de intelectuali. Dar, din cauza lipsei de mijloci material-cultural (cultural) si scoala bisericeasca.

Din aceasta casatorie au rezultat cinci copii, si anume: 1/ - Ion, 2/ - Olimpiia, 3/ - Anu, 4/ - Anu si 5/ - Corina.

In comuna Marginea bucovina a functionat ca invatator mai bine de 10 ani, dupa care se transfera, in aceeasi functie in comuna Berleu, din jud. Piasa.

Creantile sunt mai mari determinate de intrarea in aceasta familie atat de numeroase si de cresterea si educarea celor 5 copii, il determina dupa alti 7 ani de activitate scolare sa se pensioneze si sa se intoase in familie in orasul Marginea. In timpul activitatii sale profesionale a publicat in domeniul actelor juridice.

Preot Iuliu Lazarescu
- Tata -
1902

Dupa moartea sotiei/sale/ si dupa transferul...

Si mama Olimpia Dragomir era de origine tot de pe valea Begheiului, din comuna Marginea, din fostul județ Caraș-Severin, iar după mamă din comuna Sintești.

Bunicul ei dinspre tată, Clement Dragomir, era nepotul preotului Ion Dragomir din comuna Marginea, care a funcționat ca preot în această comună, începând din anul 1810. ¹ A urmat școala pedagogică din Arad pe care o termină în anul 1854. Între anii 1858-1883 funcționează ca învățător confesional gr.ort.român în comuna Marginea. Era originar din comuna Sintești. Fiul său – tatăl mamei și bunicul meu – I u l i u D r a g o m i r a continuat tradiția familiei pregătindu-se pentru cariera de învățător. Studiile le-a făcut parte în Lugoj – 2 clase gimnaziale – parte la Institutul pedagogic de stat din Deva, iar ultimele clase la “preparandia” din Arad, pe care o termină în anul 1878-1879. Este ales apoi învățător, în anul 1880, în comuna sa natală. În același an se căsătorește cu S u s a n a I o n a ș, originară din Sintești, dintr-o familie de fruntași, din rândurile căreia s-au ridicat o seamă de intelectuali care s-au afirmat pe teren național, cultural și școlar-bisericesc.⁴

Din această căsătorie au rezultat cinci copii și anume: A r e t i, I o n, O l i m p i a, A u r o r a și C o r n e l i a.

În comuna Marginea bunicul a funcționat ca învățător mai bine de 10 ani, după care se transferă, în aceeași funcție în comuna Banloc, din jud.Timiș.

Greutățile tot mai mari, determinate de întreținerea unei familii atât de numeroase și de creșterea și educarea celor cinci copii, îl determină după alți șapte ani de activitate școlară să se pensioneze și să se mute cu familia în orașul Lugoj, unde ocupă diferite funcții administrative, iar în timpul liber mai lucrează și în birourile unor notari publici și avocați, de unde își însușește o bogată practică în domeniul actelor juridice.

După moartea soției sale și după terminarea Institutului pedagogic din Caransebeș a fiicei sale mai mari și preferată A r e t i n a, se mută cu copiii în comuna Chevereșul- Mare, unde fiica sa, Areti, e numită învățătoare și unde ocupă un loc de funcționar la Ocolul Silvic din localitate.

Dar soarta mai avea să-i rezerve o surpriză, stingerea din viață a fiicei sale preferate, care, după doar doi ani de învățătoare, e doborâtă de aceeași boală de care s-a stins și mama ei și care o va răpune și pe o altă fiică a sa, pe Aurora : tuberculoza.

Această nouă nenorocire îl doboară. De aici înainte acest tom – despre care se spune că era foarte inteligent, muncitor și atașat familiei – devine lipsit de voință, instabil, perioadele de muncă alternând cu perioade de relaxare. În aceste împrejurări mama, pe atunci în vârstă de 17 ani, face cunoștință cu tata, devenindu-i soție și conviețuind împreună până la încetarea din viață a tatălui, în anul 1944.

Bunicul, Iuliu Dragomir, a decedat în anul 1913, fiind înmormântat în cimitirul din comuna Căprioara.

1/ – A se vedea: Florian Dudaș, *Cazania lui Varlaam în Vestul Transilvaniei*. Ed.”Mitropolia Banatului”, Timișoara. 1979, pag.222

2/ - Ibidem

3/ - Ibidem

4/ - Dintre aceștia amintesc pe Ioan Ionaș Petru Ionaș și Dionisie Ionași, frați de ai bunicului mamei Petru Ionași.

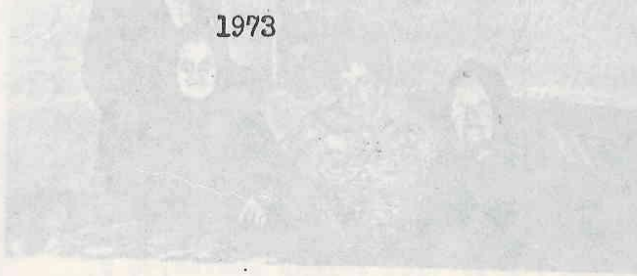
- Ioan Ionaș /1836-1899/. A studiat la Viena filosofia ca bursier al familiei Mocioni. A funcționat ca profesor la liceul românesc din Brașov până în 1871, când, la chemarea episcopului Ioan Popasu, a venit în Caransebeș unde s-a încredințat misiunea de a reorganiza și conduce școlile sătești. A fost timp îndelungat și prof.la institutul pedagogic, și de asemenea și redactor la “Foaia diecezană” din Caransebeș. A făcut parte din sinodul diecezan precum și din congregația comitatensă / consiliul județean/ a jud.Caraș- Severin. Un deosebit merit îi revine la înființarea Reuniunii învățătorilor confesionali din dieceza Caransebeșului. A luat parte cu multă însuflețire la toate mișcările naționale și politice. A.Ghidiu, I.Bălan, *Monografia orașului Caransebeș, Caransebeș, 1900, pp.181-182; “Foaia diecezană”, 1899, nr.41.*
- Petru Ionaș, a urmat teologia din Caransebeș apoi a studiat dreptul și științele economice cu sprijinul Mocioneștilor al căror preceptor a fost. A avut un rol de seamă în conducerea băncii “Timișul”.
- Dionisie Ionaș, a fost notar în Sintești și a desfășurat o intensă activitate naționalistă.

Mama

Mătușa Cornelia, mama, mama Silviei

1973

Mama la vârsta de 93 ani, cu un an înainte mori

- 10 - - 19 -
Mama

Mama la vârsta de 85 ani

Mama la vârsta de 93 ani, cu un an înainte morții

IV.

1/ Din primii ani ai copilăriei îmi amintesc prea puțin. Până la vârsta de 4 ani totul stă sub semnul uitării. Imi amintesc foarte vag de o fetiță de aceeași vârstă cu mine care venea pe la noi să ne jucăm. De alți prieteni de copilărie nu-mi amintesc și cred că nici nu am avut până nu am început să umblu la școală.

Din spusele mamei rețin că am început să umblu și să vorbesc foarte de timpuriu și că eram un copil emotiv, firav și predispus la boli.

Încă de la vârsta de patru ani am învățat să scriu și să citesc. Din anul următor – adică de la vârsta de cinci ani – am frecventat regulat școala, fiind tot timpul cel mai tânăr elev din clasa mea, luându-mi bacalaureatul la 17 ani, iar doctoratul în drept la 22 ani.

Primele trei clase primare le-am urmat la școala profesională română din comună, unde l-am avut pe clasa I de învățător pe unchiul Mursa, care era căsătorit cu sora mai mare a tatălui, cu A n a. Ca o curiozitate țin să amintesc că unchiul Iosif Mursa a fost și învățătorul tatălui meu.

Școala era o clădire veche, din piatra, situată la poalele dealului, prin față căreia curgea valea “Căpriorișca”, constând într-o sală de învățământ, în care se predau studiile concomitent la toate clasele, precum și dintr-o cameră și bucătărie servind de locuință învățătorului și familiei sale. În această locuință modestă și-a dus viața unchiul Mursa cu familia sa compusă din soție și patru copii pe parcursul celor 40 ani, cât a funcționat ca învățător în comuna Căprioara.

După moartea unchiului Mursa, în anul 1915, am continuat următoarele două clase primare cu tata, care pe tot parcursul războiului, în lipsă de cadre didactice, a îndeplinit și funcția de învățător profesional.

În primăvara anului 1917 tata a avut o inspecție din partea unui “inspector regesc” venit să constate progresele elevilor la limba maghiară. Cu această ocazie, descoperind în biblioteca școlară poeziile lui Octavian Goga, le-a confiscate, fiind interzise de cenzura regimului.

Tata a venit acasă foarte abătut. Se aștepta ca în urma raportului acestui inspector, care mai urmărea și pretext pentru închiderea școlilor confesionale românești și înlocuirea lor cu școli de stat cu limbă de predare maghiară, să fie ridicat și trimis în lagărul politic de la Șopron, ca mulți alți preoți. Încă în seara aceleiași zile și-a revăzut cărțile din biblioteca personală, selectându-le pe acelea care puteau fi considerate ca subversive, pe care apoi le-a dosit în podul casei, sub dușumea.

După 1918, când ne-am văzut în țara noastră, ne-am amintit de cărțile din pod, dar din toate nu am găsit decât una singură “Popa Balint” de Nerva Hodoș, și aceasta roasă la un colț de șoareci.

2/ - Clasa a patra primară am urmat-o la Școala de Stat Maghiară din Vîrșet, astăzi oraș în Jugoslavia, unde aveam o mătușă, pe L e o n t i n a B e n c h e ș – o soră a tatei – care îmi era și nașa și la care am locuit.

Îmi amintesc și acum, după atâția ani de momentul când am intrat, condus de unchiul Bencheș, în clasă, cum îmi bătea inima și ce emoție m-a cuprins când am văzut în jurul meu numai fețe necunoscute și șoapte într-o limbă străină.

La început mi-a venit greu să mă deprind cu limba maghiară – de care însă aveam lipsă pentru viitoarele studii gimnaziale – și cu depărtările. Dar încetul cu încetul am început să mă acomodez și cu această limbă și cu atmosfera înstrăinării.

Orașul Vîrșet era pe atunci un orășel mic, cu o populație mixtă, format din maghiari – în majoritate funcționari – sîrbi, germani (șvabi) și români. Comunele din jur erau însă românești și ele alimentau cu elevi români l i c e u l r e a l din localitate. Avea și o intelectualitate românească format din avocați, medici, funcționari de bancă, administrativi etc. Avea și o catedrală impunătoare chiar în centrul orașului ridicată din inițiativa acestei intelectualități în frunte cu protopopul Traian Oprea și cu contribuția obștei românești.

Ceea ce avea pitoresc acest oraș era așezarea la poalele unui deal cu vii, în vârful caruia se ridica o catedrală, pe jumătate dărâmată, rămasă din timpul turcilor și din înălțimile căruia puteam scruta zărilor cu comunele din jur.

Casa în care locuiam împreună cu unchiul Iosif Bencheș și mătușa Leontina, era situată în centrul șvăbesc peste drum de fabrica de bere și se compunea dintr-un apartament modest compus dintr-o cameră și o bucătărie unde mai stăteau alți doi colegi “în gazdă” (casă și masă).

Lunile s-au scurs, a trecut și anul școlar 1917-1918 și însoțit de tata am plecat la Căprioara să-mi petrec vacanța.

3/ - În toamna aceluiași an am fost martorul revoluției țărănești cunoscută sub denumirea de “R e v o l u ț i a d i n 1918”.

Temelia monarhiei austro ungare se clătina, venind iminenta ei prăbușire. Armata înfrântă pe toate fronturile se prăvălea pe povârnișul revoluției. Soldații erau lăsați la vatra lor cu întreg echipamentul militar, cu puști și mitraliere. La conducerea statului ajunsese B é l a K u h n, care în felul acesta spera că va putea salva statul maghiar sub forma unui stat communist.

Revoluția a izbucnit în noaptea de 31 octombrie 1918 și s-a răspândit cu iuțeala fulgerului pe întreg cuprinsul bătrânei monarhii. Flăcările devastării au pătruns până în creierul munților. Lumea săracă și nu numai ea, a văzut că a sosit ceasul să se răzbune pe cei care i-au împilat de secole.

Pretutindeni revoluția s-a desfășurat cam în același fel, parcă oamenii erau vorbiți încă de pe front. Alungau notarii din sate, devastau domeniile grofilor, și prădau prăvăliile evreilor.

Și cam în același fel a început să se desfășoare și în comuna noastră.

Într-una din nopțile de la începutul lunii noiembrie au început să se audă împușcături prin comună din direcția cazanelor de fiert rachiu. De aici s-au

în toată comuna. În noaptea aceea a fost devastată casa notarului F r i g y e r I m r e precum și casa comerciantului Grim. A doua zi a urmat spargerea casei administratorului domeniului grofului N e m e ș, K e m k a G y u l a, și devastarea magaziilor de cereale.

De pe geamul casei noastre vedem forfota mulțimii care-și împărțea tot ce-i cădea în mână. Și între cei ce duceau cu ei bunurile devastate se evidențiau îndeosebi femeile.

Era începutul revoluției, care se părea că urmărește un singur țel: răzbunarea împotriva asupritorilor de veacuri. Dar revoluția odată dezlănțuită nimeni nu-i putea prevedea limitele, îndeosebi că începuseră să circule fel de fel de zvonuri de natură a trezi îngrijorări.

În aceste împrejurări, tata s-a gândit că ar fi mai bine dacă am pleca undeva la oraș, unde familia ar fi mai în siguranță, până ce se va vedea cum evoluează această revoluție. Și astfel am plecat cu toții spre gara Săvârșinului lăsând în voia sorții casa și toată gospodăria noastră. Pe drum “Tata-Moșu”, care se apropia de vârsta de 90 ani, s-a oprit declarând că el se întoarce acasă deoarece nu vrea să moară printre străini. Cuvântul bunicului ne-a trezit la realitate. Într-adevăr, de ce trebuia să părăsim gospodăria noastră când, atât bunicul cât și tata, pe parcursul anilor, au fost singurii sfătuitori și îndrumători ai poporanilor lor, ajutându-i pe cei năpăstuiți și prizoniți și salvându-le multora averile de la vânzările la licitație din partea băncilor, fără ca ei să-și fi agonisit vreo avere cât de mică.

Și astfel ne-am întors la căminul nostru.

Peste câteva zile aveam însă să trecem printr-o grea încercare. Administratorul domeniului s-a reîntors în comună cu o companie militară dintr-o formație contrarevoluționară numită “Garda de Oțel” care a dezlănțuit o adevărată teroare asupra locuitorilor comunei, maltratându-i în modul cel mai barbar. Soldații au ridicat apoi pe unii locuitori la care s-au găsit cantități mai mari de lucruri și obiecte provenite din jaf, precum și pe alții pe care i-au bănuit că ar fi avut un rol în declanșarea revoluției în comună, printre care și pe tata (deoarece doar “popii

valahi” au stat totdeauna în fruntea revoluțiilor declanșate de români de-a lungul veacurilor). Toți urmau să fie împușcați fără nicio judecată. Doar intervenția din ultimul moment al administratorului domeniului a împiedecat o baie de sânge a unor oameni nevinovați, căci căpeteniile revoluției din comună luaseră drumul codrului.

Și cu aceasta a luat sfârșit revoluția lui Bela Kuhn în Căprioara.

4/ - La o săptămână după aceste evenimente mă aflam iarăși la Vîrșeț, înscris ca elev în clasa I la liceul real din localitate.

De data aceasta eram obișnuit cu îndepărtările și deprins cu limba maghiară, pe care o stăpâneam destul de bine, ceea ce mi-a permis să mă situez între fruntașii clasei la învățătură.

La gimnaziul real din Vîrșeț erau mulți români din satele românești din jurul orașului. Cu toții ne întâlneam domiciliile și în sărbători la catedrala ortodoxă unde aveam corul nostrum de elevi.

Prin intermediul bisericii s-a legat între noi, elevii români, o solidaritate națională. Erau evenimente mari pe arena internațională, care frământau și tineretul. Se vorbea tot mai mult despre unirea tuturor românilor într-o Românie Mare care să înglobeze în hotarele ei și Banatul. Protopopul orthodox al Vîrșețului, Dr.Traian Oprea, participase la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, care avusese loc pe data de 1 decembrie 1918, și care proclamase unirea tuturor românilor din Transilvania, Banat și Tara Românească și a teritoriilor locuite de aceștia cu R o m â n i a, iar prin el am aflat și noi despre acest măreț eveniment. Între timp armatele sîrbești au ocupat aproape întreg Banatul ajungând să-și instaleze garnizoana până la Lipova și Lugoj.

În anul școlar 1918-1919, tata a venit o singură dată să mă vadă, deoarece armatele sîrbești îi suspicionau pe preoții români de propagandă naționalistă și de spionaj în favoarea României și aceștia riscau să nu-mi mai vadă familiile lor. Cu acest prilej s-a interesat la dirigintele clasei despre progresele

mele la învățătură. Profesorul meu, deschizând catalogul și dându-și seama despre care elev este vorba, s-a exprimat textual către tata: "...e micul nostru a v o c a t, învață foarte bine". A fost primul om care mi-a prezis cariera pe care aveam să îmbrățișez mai târziu și pe care am profesat-o viața întreagă.

La terminarea anului școlar, cu certificatul de absolvire al clasei I reale, cu media foarte bine, am fost condus de mătușa Leontina până la Lipova, unde mă aștepta tata.

În vara aceluiași an – pe la finele lunii iulie – armatele române au depășit linia demarcațională Z a m – C i u c e a, ocupând Aradul și înaintând spre Tisa.

Eram în România.

5/ - Anul școlar 1919-1920 l-am urmat în orașul A r a d, deoarece V î r ș e ț u l, cu comunele românești din jur, au rămas în afara granițelor țării noastre, în Banatul iugoslav.

Liceului din Arad I se dăduse numele de M o i s e N i c o a r ă, după numele cărturarului ardelean care și-a închinat activitatea luptei pentru egalitatea românilor din Imperiul habsburgic cu celelalte naționalități conlocuitoare, precum și pentru înființarea școlilor românești. Și tot lui I se datorește întemeierea "Ș c o l i i n o r m a l e" din Arad, în anul 1812, care a jucat un rol important în pregătirea dascălilor confesionali, care, alături de preoțimea din fosta monarhie austro ungară, au menținut trează conștiința națională a românilor de aici.

Acest liceu când și-a deschis porțile era românească (1919-1920) avea două secții: una r e a l ă și alta c l a s i c ă (modernă).

Eu am urmat în continuare secția reală, în intenția ca după terminarea liceului să urmez politehnica. Această secție însă, spre deosebire de cea clasică, a funcționat în continuare cu limba de predare maghiară, fapt ce m-a determinat ca în anul următor să mă transfer la secția clasică (modernă) pe care am urmat-o până la terminarea liceului.

Liceul din Arad avea faima unui liceu bun.

Director era profesorul de matematici A s c a n i u C r i ș a n,

un bărbat înalt, frumos, între două vârste și care posedă o cultură vastă.

Avea un corp profesoral bine pregătit, din care făceau parte o seamă de profesori, care au adus, pe bună dreptate, faima acestui liceu în acei ani de început de eră românească.

6/ - Pe parcursul anilor de liceu, până pe clasa a opta, am locuit în căminul “C a s a î n v ă ț ă t o r i l o r”, o clădire cu trei etaje, situată nu departe de liceu, înspre Aradul Nou. Programul, pe care eram obligați să îl respectăm era rigid și se repeat după aceleași canoane, zilnic : deșteptarea la orele șase, dejunul la orele șapte, plecarea la școală la 7.30, iar masa la 13.30. Urmau trei ore de meditație, care alternau cu două ore, și acestea obligatorii de recreație pe care le petreceam de obicei pe un teren viran afectat jocurilor sportive, pe malul Mureșului.

În zilele umede, sau pe timp de iarnă cu zăpadă eram scoși la plimbare, încolonați doi câte doi, pe străzile laterale ale orașului. Duminicile dimineața participam împreună cu ceilalți elevi, sub supravegherea profesorului de religie la biserică, iar după masa puteau audia conferințe sau concerte musicale – și acestea în mod obligator – în sala mare a “Palatului cultural”.

În primii ani după unire, erau frecvente seratele literare ale scriitorilor români – care aveau loc tot la “Palatul Cultural” – și la care participau poeți și prozatori consacrați din întreaga țară, dintre care îmi amintesc de V I c t o r E f t i m i u, O c t a v i a n G o g a, Z a h a r i a B â r s a n, I o n A g â r b i c e a n u, A l. C a z a b a n, B r ă t e s c u-V o i n e ș t i, C i n c i n a t P a v e l e s c u precum și arădenii Al.T.Stamatiad, Aron Cotruș, Volbură Poiană-Năsturaș etc.

Pe atunci erau la modă poeziile lui Minulescu, pe care poetul le recita cu mare căldură. Și astăzi resimt emoția pe care am încercat-o atunci (auzind, ascultând) creații pline de muzicalitate.

Datorită acestor serate literare am făcut cunoștință, încă din primii ani de liceu cu schițele și nuvelele lui Agârbiceanu, cu proza lui Cazaban și

Al.Brătescu-Voinești, cu epigramele așa de mult gustate ale lui Cincinat, cu poezia social și colțuroasă a lui Aron Cotruș, cu poeziile lui Goga, care a devenit poetul meu preferat încă din ziua în care “inspectorul regesc” i-a confiscat volumul de poezii din biblioteca școlii confesionale din Căprioara precum și cu “Balada aurului” din poemul dramatic “Cocoșul negru” de Victor Eftimiu, declamat de poet în ropotul de aplauze al sălii.

Aceste conveniri cu scriitorii mi-au format gustul pentru literatură. A doua zi, după astfel de serate, cutreieram librăriile pentru a cumpăra operele scriitorilor audiați, memorând unele din poeziile lor ce mi-au plăcut.

Și dacă mai târziu, timpul liber din vacanțele școlare și chiar din anii maturității mi i-am petrecut citind literatură, la acest fapt în bună parte au contribuit acele serate literare din anii copilăriei, precum și cursurile de limbă și literatură română predate de poetul Al.T.Stamatiad, pe care l-am avut profesor în cursul superior al liceului. Rețin și acum figura sa de bărbat distins și elegant, cu batista de la veston veșnic parfumată, cu mustățile îngrijite și care ne încânta la orele de curs cu verbul să. Prin anii 1923-1926, când l-am de profesor, avea deja o activitate literară remarcabilă. Publicase mai multe volume de poezii, dintre care unele premiate de “Societatea scriitorilor români”¹ și de Ministerul Artelor² și de asemenea proză simbolistă și traduceri din C.Baudellaire, M.Maeterlinck și O.Wilde.Cunoștea o mulțime de scriitori cu care colaborase la reviste și ziare – unii încă în viață – pe care ni-i prezenta într-un mod plăcut și atractiv, dându-ne detalii despre viața lor, despre felul cum se îmbrăcau, despre succesele dar îndeosebi despre deziluziile pe care le-au încercat, făcându-ne astfel cursul plăcut și interesant. Era un mare admirator al poetului Al.Macedonski, la a cărui revistă “Literatorul” a colaborat, fiind la un moment dat chiar redactor șef, și pe care ni-l prezenta ca pe un mare neîndreptățit.

La Arad, începând din anul 1925, a editat Revista “Salonul literar” care apărea lunar și la care colaborau îndeosebi scriitori arădeni.

Asupra mea profesorul Al.T.Stamatiad a avut o influență deosebită încurajându-mă în încercările mele literare pe care le prezentam la cercul literar, al liceului nostru, și dintre care câteva schițe mi s-au publicat sub formă de foiletoane în ziarele locale :”Tribuna nouă” și “Românul”.

7/ - Unul dintre primii prieteni din “internat” (cămin), care mai mulți ani mi-a fost și coleg de bancă, a fost I l i e A r d e l e a n, originar din Ungaria, din orașul Gyula, un băiat liniștit, muncitor și conștiincios. Era ceva mai în vârstă ca mine, mai înalt și mai bine dezvoltat. Neputându-și petrece vacanțele de Crăciun și de Paști acasă, la părinții lui, l-am invitat în câteva rânduri la mine la Căprioara. Părinții – dar îndeosebi mama – l-a îndrăgit pentru firea lui liniștită și plăcută. Modest și retras, nu s-a impus în fața clasei și nici profesorii nu l-au remarcat ca un element de excepție. Aveam cam aceleași note, situându-ne ambii pe la mijlocul clasei.

Mai târziu, după terminarea studiilor liceale, drumurile noastre s-au despărțit el urmând Medicina iar eu Dreptul. Datorită perserevenței în muncă și conștiinciozității care l-a caracterizat încă de pe vremea liceului a făcut o carieră strălucită, pe care nici unul din foștii săi colegi sau profesori nu i-au întrevăzut-o, devenind profesor universitar la Facultatea de Medicină din București, Directorul Institutului de Igienă, precum și membru corespondent al Academiei de Științe Medicale.

Și astăzi, după scurgerea atâtor ani – când colegul Ilie Ardelean nu se mai află printre noi – îmi amintesc cu drag de acest prieten cu care mi-am petrecut atâtea clipe frumoase din viața mea de elev.

8/ - Vacanțele le petreceam la Căprioara, în mijlocul familiei. Neavând colegi și nici prieteni în comună cu care să convin îmi petreceam timpul citind literatură, desenând sau bătorind văile și dealurile din jurul comunei. Încă de elev eram pasionat pentru literatură clasică rusă.

Mă pasiona și desenul, îndeosebi acuarele. Mai târziu am început să pictez și în culori de ulei, dar fără nici o inițiere. Eram un îndrăgostit al culorilor.

Mama văzându-mi înclinarea spre desen și pictură a început să-și facă griji să nu urmez bele artele. Era prin vecinătatea comunei noastre – în Valeamare – un pictor nenorocit, căzut în patima beției, care la timpul său făcuse studii strălucite. Era absolvent al Academiei de pictură din München. Acum trăia într-o casă țărănească de la marginea comunei, pictând sfinți pentru cartofi, fasole și rachiu. Pe acesta mi-l dădea zilnic de exemplu.

Când cititul și desenul mă oboseau o luam razna pe văile și dealurile Căprioarei. Acolo, departe de zgomotul satului, tolănit la umbra vreunui copac sau tufe de alun, cu privirile pierdute pe albastrul cerului, visam ore întregi, plutind într-o lume ideală, pe care eu însă o trăiam aieva. Îmi plăcea, îndeosebi, în amurg să privesc din înălțimile dealurilor depărtările, linia cotită a Mureșului cu satele răsfirate de o parte și alta a malurilor sale, cu turlile bisericelor rumenite de asfințitul soarelui și să visez. Iar acele visuri a doua zi le transpuneam pe hârtie. Aveam la Căprioara un vraf de manuscrise dintre care unele le-am prezentat la “Cercul literar” al liceului și la unele ziare din localitate, după cum am mai amintit.

Singurele evadări din această izolare erau rarele întâlniri cu elevii din comunele din jur, cu care, uneori, pregăteam serbări populare. Cu ocazia unei astfel de conveniri am cunoscut-o pe S i l v i a, pe atunci o fetiță mică, cu ochi mari și păr bălai, elevă și ea pe clasele inferioare la Liceul de fete din Arad.

9/ - Pe ultima clasă de liceu – a VIII-a – am trecut în internatul liceului de curând înființat, condus de însuși directorul Acaniu Crișan, care, deși sever, era un om cu vederi largi lăsându-ne o libertate relativă mai mare.

Deși aveam și aici ore de meditație, ni se permitea – îndeosebi elevilor din clasele superioare – să ne pregătim lecțiile în sălile de învățământ ale liceului, fără nici o supraveghere; iar în ceea ce privește timpul liber dispuneam de el după cum ne convenea. Eu mi-l petreceam în lecture particulare, fie antrenându-mă pe terenul de fotbal al echipei Gloria CFR.

Încă din clasa a VII-a de liceu am făcut parte din echipa de junior a acestui club sportive, fiind remarcat ca un bun jucător, fapt confirmat de selecționarea mea în reprezentativa de junior a orașului Arad. În primăvara anului 1926 am promovat în echipa I, în care am jucat până la finalul anului școlar. O afecțiune cardiac avea să pună capăt acestei activități sportive, atât de îndrăgită de mine, trecându-mă în rândurile spectatorilor.

10/ - Dar anii liceului s-au scurs și în vara anului 1926 mă aflam în preajma bacalaureatului. Se anunța un examen dificil, deoarece tendința era – în lipsa unui examen de admitere în universități – de a se stăvili drumul elevilor spre facultăți, care erau supraaglomerate.

Președintele comisiei de bacalaureat la Arad, pentru sesiunea din iunie, a fost profesorul Scriban, titularul catedrei de științe de la Universitatea din Cluj, titularul catedrei de științe natural, om de știința recunoscut și peste hotare. După câte aflasem era extrem de sever, spaima studenților clujeni.

Între materiile de bacalaureat intrau și științele naturale, pe care noi – după indicația profesorilor noștri – le-am pregătit în linii mari fără a intra în detalii, mai cu seamă că le făcusem în liceu cu 20-3 ani în urmă. La aceste materii am fost examinați de însăși președintele comisiei, care a văzut problema pregătirii noastre dintr-un punct de vedere tocmai contrar aceluia al profesorilor noștri, punând accentual tocmai pe detalii, ba chiar pe unele pe care nici manualele școlare nu le prevedeau. Rezultatul în aceste împrejurări a fost dezastruos, atât pentru noi cât și pentru liceul nostru. Din totalul de 23 elevi de la secția modernă, am promovat doar trei, restul de 20 urmând să-și încerce norocul în sesiunea din toamnă.

Eram disperat. Și pe bună dreptate, întrucât părinții noștri își făcuseră planurile ca să mă dea la Institutul teologic din Arad, pe care fratele meu Leontin îl absolvise tocmai în acel an, și unde se putea intra și fără examenul de bacalaureat.

Pentru a mă putea pregăti mai bine pentru bacalaureat, cu aprobarea directorului liceului, am rămas peste vară în internat, unde de unul singur, încadrat

între cărți și atlase, învățam de dimineața la ore târzii din noapte. Nu-mi permiteam nici o distracție și evitam să ies în oraș pentru a nu-mi întâlni colegii.

Într-una din zilele de la sfârșitul lunii august, am întâlnit pe coridoarele pustii ale liceului o elevă, venită din Cluj ca să dea la fără frecvență clasa a VII-a. După câte mi-a relatat ulterior, din motive familiale, și-ar fi interupt studiile liceale un an. Acum intenționa să și le continue pentru a putea urma o facultate. Era zveltă, cu ochi mari albaștri și cu părul auriu, având ceva distins în toată înfățișarea ei. Și era și foarte drăguță și prietenoasă.

În zilele următoare ne-am întâlnit mereu pe aceleași coridoare, tăcute și pustii și așa încetul cu încetul a început să se lege între noi o mică prietenie. Uneori, în preajma examenelor sale repetam împreună – pe câte o bancă din parc – unele materii care intrau și în programul de bacalaureat. Și stând așa și învățând împreună, nu mică mi-a fost surpriza când într-o zi, s-a oprit în fața noastră fostul meu președinte de bacalureat din sesiunea din iunie, prof. S c r i b a n, care era tatăl frumoasei mele prietene.

De data aceasta l-am cunoscut ca un părinte grijuliu, care trăia emoțiile și grijile propriei sale fiice, la care după am câte am dedus, ținea foarte mult.

Deși la Liceul din Arad mai trona umbra sa, și se bănuia că în sesiunea din toamnă tot el va prezida comisia de bacalaureat, domnișoara Scriban nu a promovat clasa, fiind eliminată din examen de profesorul de fizico – chimice, Teodorescu, care a prins-o copiind la material sa.

Soarta parcă venise să ne răzbune.

În sesiunea din toamnă am avut ca președinte la Comisia de bacalaureat pe profesorul de dizantologie de la Universitatea din Cluj, N i c o l a e B ă n e s c u, un om fin, cult și cu vederi largi.

Munca asiduă de o vară întregă mi-a fost răsplătită din plin. Nu numai că am reușit să îmi iau bacalaureatul, dar am fost clasificat întâiul dintre candidații celor trei licee, care s-au prezentat în această sesiune de bacalaureat.

V

În toamna anului 1926 m-am înscris la Facultatea de Drept a Universității din Cluj.

Viața universitară era dominată în acel timp de un puternic curent naționalist, antisemit, curent care a generat cunoscutele mișcări studentești încă din anii 1922 – 1929.

Cauzele acestor mișcări – care au cuprins la un moment dat întreg tineretul universitar din România - își aveau sursa în acapararea întregii vieți economice din partea evreimii. Industria, băncile, comerțul, profesiunile liberale și o bună parte din presa românească era în mâinile lor. Peste presa maghiară din Transilvania erau singurii stăpâni.

Și același fenomen se întrezărea și între universități. Îndeosebi la Facultatea de Medicină din Cluj situația era îngrijorătoare. Astfel, în anul universitar 1920-1921, din totalul de 1001 studenți mediciști, doar 432 erau români, 90 erau de alte naționalități și 485 erau evrei. Și la fel se prezenta situația și în anul următor, în care, din cei 828 studenți, 357 erau evrei, 432 români și 138 de alte naționalități.

Mișcările studentești au pornit de la Cluj și ele au izbucnit în zilele de 27 și 28 noiembrie 1922 când, în urma refuzului studenților evrei de a diseca pe cadavrele conaționalilor lor, aceștia au fost alungați de la cursuri.

Centrul studentesc “Petru Maior”, în urma acestor incidente, a fost convocat pentru a găsi o soluție de viitor. Adunarea a avut loc în prezența profesorului Iuliu Hațegan, delegatul senatului universitar. După discuții s-a ajuns la o hotărâre care poate fi concretizată în următoarele: 1. Studențimea română cere ca la înscrierea în universități să se țină seama de principiul “numerous clausus”, adică evreii să fie primiți în universități numai în raport cu populația pe care o reprezintă; 2. Studenții evrei să participe la disecții, disecând doar pe cadavrele colegienilor lor; și 3. Centrul studentesc va căuta să obțină adeziunea tuturor studenților români de la celelalte centre universitare în hotărârile luate.

La 10 decembrie 1922, delegații tuturor centrelor studențești, adunați la București, s-au declarat solidari cu Centru, studențesc Cluj, iar ziua de 10 decembrie a fost declarată sărbătoare studențească, fiind e aici înainte, sărbătorită de studenți în fiecare an. De acum mișcarea studențească se lărgește mereu, până când la un moment dat câștigă importanță pentru întreaga țară, Urmează greve, închiderea universității, dizolvarea centrului studențesc. Ani întregi sunt sacrificați, studenții pierd examenele, conducătorii mișcărilor sunt arestați, judecați de Curțile cu juri sau de Tribunalele militare și achitați peste tot.

Cursurile s-au reluat, dar mișcările studențești au mai continuat² întrucât și penetrația evreiască în România a continuat.

Iată atmosfera care domina viața studențească în anul 1926, când am intrat și eu în rândurile studenților clujeni.

2/ - În afara Centrului studențesc “Petru Maios”, asociația general a studenților creștini, universitarii clujeni mai activau în diferite asociații studențești pe facultăți, precum și în cercuri studențești regionale, care aveau drept scop, în acei ani după unire, răspândirea culturii la sate și menținerea legăturilor sufletești cu intelectualitatea regiunilor respective.

Eu, deși bănățean, mi-am dat adeziunea la “Societatea Național-Culturală Crișana”, unde se aflau prietenii și colegii mei de la Liceul din Arad, și în cadrul căreia, începând din anul 1929, am deținut funcția de vicepreședinte.

Toate aceste multiple societăți studențești pe facultăți și regionale, cu caracter științific și cultural, pe lângă activitatea defășurată conform statutelor lor, mai organizau – conform unei tradiții clujene – în fiecare an serate dansante și baluri, care dădeau farmec vieții studențești.

Cred că nici un alt centru studențesc din țară nu a avut o viață atât de bogată ca aceea a Clujului, unde se făcea carte dar unde “șepcile roșii” (uniforma studenților clujeni) se vedeau pretutindeni, pe stradă, în berării, în grădinile de vară și popicării, pe terenul de fotbal al echipei lor “U”, pe atunci la apogee și, de asemenea la teatru și operă.

3/ - Pe parcursul anilor universitari am locuit în căminul “Casa învățătorilor”, situate în spatele Teatrului Național, unde, între alți colegi de cameră, l-am avut și pe sculptorul clujean de mai târziu, V i r g i l F u l i c i a, care a deținut și catedra de sculptură la Institutul de arte plastic “Ion Andreescu”, pe atunci student în drept, în preajma doctoratului și care urma paralel și cursurile Institutului al cărui profesor avea să devină.

Deși la facultatea de drept frecventarea nu era obligatorie, eu le-am audiat cu regularitate, luându-mi examenele de fiecare dată la timp.

Printre profesorii pe care i-am avut pe parcursul anilor universitari și cărora generația mea le datorește pregătirea sa juridică și afirmarea pe teren profesional, se cuvine să amintesc numele profesorului de drept roman I.C. C ă t u n e a n u, un emerit romanist și care a avut o influență deosebită asupra studențimii clujene; a profesorului de drept penal T r a i a n P o p, autor al mai multor volume de drept material și procesual penal, precum și al profesorului de drept civil local C a m i l N e g r e a, ale cărui lucrări din domeniul dreptului privat mi-au fost de mare folos mai târziu în activitatea mea profesională.

4/ - În anii facultății am frecvent cu regularitate atât teatrul cât și opera. Deși deficitar în domeniul muzicii culte – simfonice și de operă – sub influența unor colegi de cameră mari melomani, am început să cultiv și să frecventez îndeosebi opera, familiarizându-mă cu lucrările unor compozitori, ca Verdi, Bizet, Mozart, Pucini, Posini, Rossini și chiar cu o parte din lucrările wagneriene.

În ceea ce privește teatrul acesta m-a pasionat încă de pe băncile liceului, frecventând regulat spectacolele trupelor teatrale care dădeau spectacole în Arad.

Teatrul Național clujean în acei ani era încadrat cu o seamă de artiști de valoare cum au fost: Zaharia și Olimpia Bîrsan, Braborescu, Neamțu-Ottonel, Mihăilescu-Brăila, Jeana Popovici, Vasilescu, Peatta, Tîlvan, C.Potcoavă ș.a.

Pe toți aceștia i-am vizionat într-o serie de piese, dintre care unele mi-au reținut atenția pentru conținutul lor, în timp ce altele prin interpretarea lor excepțională. Rețin titlul câtorva. Iată-le: “H o ț i i” de Schiller, “Că s ă t o r i e” de Gogol, “P u t e r e a î n t u n e c u l u i” și “C a d a v r u l v i u” de Tolstoi, “S t r i g o i i” și “N o r a” de Ibsen, “C o m e d i a f e r i c i r i i” de Evreinoff, “A z i l u l d e n o a p t e” de Gorki, “D o m n i ș o a r a I u l i a” de Strindberg, “F r a ț i i K a r a m a z o v” după Dostoievski, “H e i d e l b e r g u l d e a l t ă d a t ă” a lui Mayer-Forster, “E x t e m p o r a l u l” de Sturm, “R u y - B l a s” de V.Hugo, “H a n g i ț a” de Goldoni, “R e g e l e L e a r” de Shakespeare, “M e ș t e r u l M a n o l e” de L.Bлага, “P a t i m a r o ș i e” de Sorbu, “M e ș t e r u l M a n o l e” de O.Goga, aceasta din urmă cu Mărioara Ventura în rolul Anei etc.

Teatrul începuse să mă pasioneze într-atât încât pe anul al II-lea și chiar pe anul al III-lea am făcut figurație pe tot parcursul acestei stagiuni.

5/ - În toamna anului 1930 a venit la Cluj S i l v i a ca student pe anul I la Facultatea de Drept. Eu absolvisem cursurile acestei facultăți și la acea dată îmi pregăteam examenul de doctorat.

Între noi se legase o prietenie încă din anii precedenți, când în vacanțele de vară, ne întâlneam duminicile la Săvârșin vizionând împreună filme, sau plimbându-ne prin parcul contelui Huniade, prietenie care în cei doi ani cât am stat împreună la Cluj, s-a transformat pe nesimțite într-o dragoste care avea să ne unească pentru toată viața.

Silvia locuia în căminul de pe strada Moșilor, situate în dosul parcului de lângă Someș, parc pe care aveam să-l îndrăgim amândoi, deoarece aici ne întâlneam în înserările de la începutul acelor toamne cu Frunze îngălbenite așternute pe cărări sau în primăverile timpurii, care ne umpleau sufletul de bucurii și ne răscoleau tinerețea. Priveam lebedele care alunecau pe oglinda lacului din mijlocul parcului și simțeam cum ne cuprinde bucuria vieții.

Anul 1930-1931 a fost unul dintre anii noștri universitari cei mai frumoși. Am frecventat împreună teatrul și opera, seratele dansante și balurile, simțind fiecare din noi cum începe să înmugurească în sufletele noastre primăvara dragostei.

În luna februarie a anului următor mi-am luat ultimul examen de doctorat, iar pe data de 13 februarie 1932, la vârsta de 22 ani, am fost promovat doctor în drept, în cadrul unei solemnități tradiționale în prezența rectorului și a decanilor universității.

A urmat banchetul – tot tradițional – la restaurantul “Gambrinus”, unde mi-am luat rămas bun de la viața de student și de la prietenii și colegii cei mai apropiați.

M-am despărțit de Silvia, doar pentru un scurt timp, deoarece încă în vara aceluiași an ne-am logodit.

Logodnici

SILVIA GAZAR
* ELENA S. H.

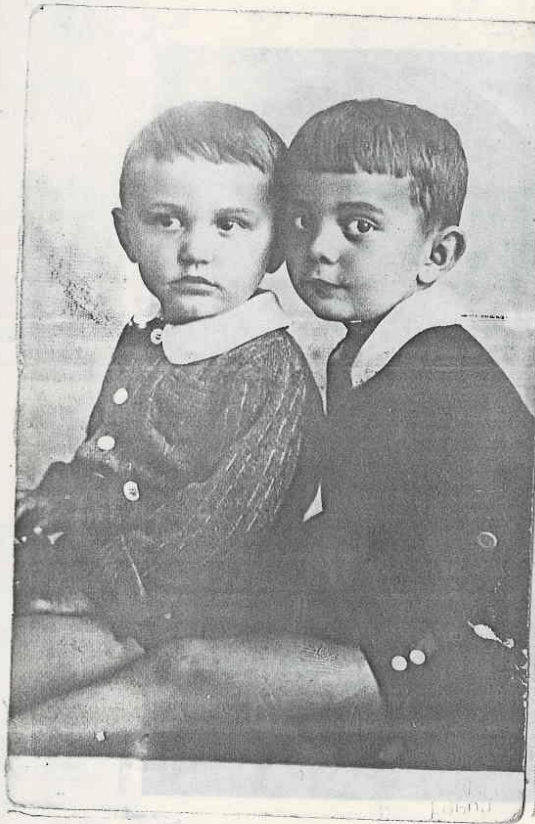

SILVIA LAZARESCU
n. ELENESIU

Silvia cu Ovidiu /1936/ 4 luni

Ovidiu și Mircea /1941/
5 ani   3 ani

INSTITUTUL DE ȘTIINȚE MEDICALE

București
Ed. 1
Căminul 1
Căminul 1
TELEFON: 20.23.93

nr. 311

Mircea stud.Fac. de medicină
1958

Academicienii stierer a. 1958